

Kan vi prata om det här?

– Samtal om rasism och intolerans

Innehåll

SYFTE.....	3
FÖRBEREDELSE FÖR LÄRARE.....	4
ÖVNINGAR.....	5
Kulturrelativism.....	5
Gränsdragningar.....	9
Grupperspektiv kontra individperspektiv.....	12
Tolerans kontra intolerans.....	15
ELEV MATERIAL (för kopiering & utdelning).....	18
Kulturrelativism.....	18
Gränsdragningar.....	20
Grupperspektiv kontra individperspektiv.....	21
Tolerans kontra intolerans.....	22
FÖRDJUPNING KRING TEMAN.....	23
Kulturrelativism.....	23
Gränsdragningar.....	28
Grupperspektiv kontra individperspektiv.....	30
Tolerans kontra intolerans.....	31
Bilaga 1: Om förbundet Humanisterna & projektet.....	36
Bilaga 2: Projektets fokus.....	37
Bilaga 3: Kulturrelativism.....	38
Bilaga 4: Barnkonventionen (kort version).....	39

SYFTE

Det finns många sätt att diskutera rasism och intolerans på. Det finns alltid alternativ till det fokus som valts för ett visst tema. Syftet med den här manualen är att ställa frågor som sällan blir ställda i diskussioner om intolerans och rasism. Dessa frågor är viktiga att prata om oavsett vilka svar man kommer fram till. Det finns redan mycket material riktat till skolan som diskuterar intolerans och rasism men just dessa frågor får litet eller inget utrymme. Därför har denna manual tagits fram. Den gör inte anspråk på att behandla alla problem eller perspektiv utan ämnar snarare fylla ett tomrum. Syftet är inte att vi måste komma fram till samma svar men vi måste kunna prata om frågorna och argumentera för och emot varandras ståndpunkter. Komplexa frågor bör uppmärksammas och diskuteras, inte ignoreras.

Denna manual är slutprodukten av projektet *Kan vi prata om det här?* – *Samtal om rasism och intolerans* och baseras delvis på samtal med gymnasieelever och lärare. Ett stort tack till medverkande elever och lärare på Polhemskolan i Lund, Tumbaskolan i Botkyrka samt Fryshusets gymnasium i Stockholm. Projektet har kunnat genomföras tack vare medel från Ungdomsstyrelsen.

Mer kring bakgrund och syftet med manualen finns att läsa på sidorna 36–37 i bilagorna 1 och 2.

FÖRBEREDELSE FÖR LÄRARE

Innan du som lärare använder materialet i denna manual i ditt klassrum så kan det vara bra att tänka på ett par saker. Det är exempelvis bra att ha läst syfte och bakgrund i bilagorna 1 och 2, temaförklaringarna och tips på fördjupning inom de olika områdena som manualen tar upp samt att förbereda med distribution av scenarion eller påståenden till gruppövningar och diskussioner. Värt att tänka på, och som under projektets gång blev tydligt i vissa klasser, är att det är svårt att veta vilket diskussionsupplägg som är bäst om man inte känner klassen och dess dynamik.

Som lärare har man emellertid bland annat den fördelen att man känner sina elever någorlunda väl och vet vilka frågor som är känsliga och hur relationerna ser ut mellan eleverna i klassen. I vissa klasser kanske det lämpar sig bäst med smågruppsdiskussioner, i andra är helklassdiskussioner eller en kombination av de två att föredra. Vissa klasser som är mindre motiverade att diskutera dessa ämnen kanske har lättare för det om ämnena behandlas genom olika värderingsövningar eller grupppresentationer av sakfrågor eller scenarion som manualen berör.

Ett tänkbart sätt att arbeta med manualen är att ta ett tema (i taget) och arbeta särskilt med det. Ett annat sätt kan vara att ta några scenarion från varje tema och diskutera kring dessa. Alla teman erbjuder även möjligheter att djupdyka i en speciell sakfråga och kanske göra ett arbete, enskilt eller i grupp som sedan presenteras för klassen.

Oavsett hur du som lärare väljer att arbeta med manualen så kan det vara viktigt att inleda arbetet med att berätta om syftet med projektet. Det kan vara viktigt att eleverna får veta att manualen inte levererar något facit. Tanken är att alla åsikter ska kunna få ta plats i diskussionerna och bemötas på ett respektfullt sätt. Vi är alla olika bekväma med att säga vad vi tycker inför andra. Detta är helt okej. Därför är det extra viktigt att föra fram syftet med manualen, det vill säga, att diskussion och ifrågasättande av andras åsikter utgör en viktig del i ett demokratiskt samhälle och inte minst i värnandet om de mänskliga rättigheterna. Det är tystnaden där åsikter trycks ner och hålls inne som denna manual vill komma åt. Hellre en hetsig diskussion än tystnad. Hellre meningsskiljaktigheter än av rädsla påtvingad konsensus.

ÖVNINGAR

Nedan följer avsnitt indelade på temaområdena. Övningarna är numrerade. Vissa innehåller scenarion och andra påståenden och frågor eller en kombination av båda. Många av övningarna följs av följdfrågor och tips på fördjupning så att läraren ska kunna vara lite förberedd och föra diskussionerna vidare i klassrummet. Tipsen på vidare fördjupning ger sidhänvisning till relevant avsnitt i manualen och är markerat i rött. Följdfrågor och tips finns inte med i den del som är tänkt att kunna kopieras upp till eleverna.

Kulturrelativism

När rasism diskuteras är det viktigt att komma ihåg att rasismen är ett mångfasetterat fenomen som inte enbart rör sig i en riktning mellan grupper. En slags positiv särbehandling på etnisk basis kan även få rasistiska konsekvenser. När en viss grupps privilegier inte behöver omfatta även andra grupper, exempelvis när en kvinna som är "etnisk svensk"/ses som svensk sägs behöva mer personlig frihet än en romsk kvinna, kan man då också tala om rasism? När det ska accepteras att en man inte behöver skaka hand med en kvinna på jobbet, kan det också ha rasistiska konsekvenser? Kan en åsikt som grundar sig i välvilja och avsmak för det mörka koloniala arvet skapa könsapartheid? Och kan vi se detta som en form av rasism?

I diskussioner som rör mänskliga rättigheter (vilket rasism och intolerans gör) finns det ett perspektiv som är mycket tongivande och som styr hur en del tänker och argumenterar kring mänskliga rättigheter. Detta perspektiv kallas *kulturrelativism*. Att ha en kulturrelativistisk inställning till de mänskliga rättigheterna innebär exempelvis att man menar att dessa rättigheter är relativa en persons kulturella hemvist och ursprung. Några exempel på kulturrelativism är att vissa muslimska länder har utformat en egen förklaring om mänskliga rättigheter med delvis annat innehåll. Vissa asiatiska ledare har hävdat att det finns särskilda asiatiska värderingar. Är det rimligt att tänka sig att alla världens människor skulle kunna ha vissa grundläggande värderingar gemensamt?

Ett problematiserande av begreppet kulturrelativism kan i förlängningen göra att diskussionen kring mänskliga rättigheter, rasism och intolerans i klassrummet blir mer konstruktiv och tydlig. Bör påståenden om att en viss grupp barn och unga inte behöver eller vill ha samma fri- och rättigheter som en annan grupp barn och unga har, enbart på grund av sitt ursprung eller sin kultur ifrågasättas som rasistiska? Är det rasistiskt att skydda en grupps rättigheter mer än en annans? Har man rätt att tycka till om en viss grupp människors kulturella seder och bruk utan att kallas intolerant? Begreppet kulturrelativism, oavsett vad man tycker om det, bör därför finnas med i bakhuvudet hos lärare som använder sig av påståenden och scenarion i denna manual. Hur tänker du som lärare kring de mänskliga rättigheterna och varför?

ÖVNING 1

Scenario:

Man måste ha förståelse för reaktionerna på den amerikanska Muhammed-filmen och andra karikatyrer av profeten Muhammed.

Följdfrågor:

- Yttrandefriheten då? Hur kommer den in här för de båda parterna?
- Kan en handling vara mer okej om den är kulturellt eller religiöst motiverad? Ge exempel!
- Hur vet vi att filmen inte hade andra syften än bara provokation om vi inte sett den eller hört vad filmskaparen sagt? Varför drar vi slutsatsen att den gjorts i provokativt syfte?
- Finns det olika grader av kränkthet och ska man i så fall ta hänsyn till alla nivåer av kränkthet?
- Kan en provokation i sig vara bra?

Empiriska exempel på när provokationer lett till mer fri- och rättigheter, och tvärt om, kan tjäna ett pedagogiskt syfte här. Se fördjupningsdelen, sidan 25.

ÖVNING 2

Påstående:

Det finns rättigheter och skyldigheter som bör vara universella, det vill säga, gälla alla människor i hela världen.

Följdfrågor:

- Hur bör samhället, staten och individen agera om exempelvis representanter för vissa kulturer och religioner säger att vissa rättigheter i deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna inte gäller vissa individer?
- Hur ställer ni er till specialregler och undantagstillstånd för vissa grupper?
- Kan alla människor i hela världen dömas efter samma måttstock?
- Är det problematiskt att måttstocken är designad av FN?

Hela barnkonventionen i kort version finns längst bak i bilaga 4.

ÖVNING 3

Påstående:

Vi bör acceptera att en man inte vill skaka hand med kvinnor i en arbetssituation på grund av en religiös övertygelse.

Följdfråga:

- Bör vi acceptera att någon inte vill skaka hand med en svart man eller kvinna i en arbetssituation på grund av en ideologisk övertygelse?

ÖVNING 4

Scenario:

Krishna berättar att hans familj ska välja vem han ska gifta sig med och säger att så gör man i hans kultur, inga konstigheter. Hur tänker ni kring detta?

Följdfrågor:

- När är en uttryckt vilja verkligen ens egna?
- Vad påverkar ens vilja?

- Vet man alltid vad man vill/vad som är bäst?
- Vilka av följande anledningar till att stanna kvar i ett äktenskap man vantrivs i är godtagbara tycker ni: kärlek, tvång, hur man blir betraktad av andra, vårdnaden om barnen, ekonomisk trygghet, vänskap, rädsla, risk för utfrysning.
- Kan staten och samhället se till så att människor stannar kvar i sina äktenskap av "rätt anledningar"?

ÖVNING 5

Påstående:

Barn och unga från "svensk-etniska" familjer har rätt till mer privatliv och frihet än andra barn och unga.

Följdfrågor:

- Om anledningen till mindre privatliv och frihet beror på att familjens kultur, hur ser ni då på saken?

För en djupare diskussion på just detta ämne se exempelvis sidorna 26-27 i fördjupningsdelen.

ÖVNING 6

Påstående:

Jag har inte rätt att tycka till om sådant som försiggår i grupper jag ej "tillhör".

Följdfrågor:

- Kan det finnas en poäng med att tycka till om vad andra grupper gör?
- Tror ni att alla barn i exempelvis kommunistiska, judiska eller romska grupper tycker att allt som händer i gruppen är bra?
- Är det lämpligt att som utomstående påpeka och kritisera ett visst agerande i en grupp för att hjälpa individer i gruppen?

Se sidorna 23-24 för djupare diskussion om yttrandefrihet.

ÖVNING 7

Påstående:

Om man ska få ha slöja så ska man även få ha keps på sig i klassrummet. Slöjan är inte mer viktig eller acceptabel än kepsen.

Följdfrågor:

- Hur ser ni på just tvångsaspekten här då?
- Hur bör skolan agera när vissa elever *måste* gå klädda på ett visst sätt?

ÖVNING 8

Scenario:

Din kompis Sara berättar att hon inte får träffa sina kompisar och att hennes mobil och aktivitet på nätet är hårt bevakade av familjen. Du har även märkt att Saras bror och kusin har stenhård koll på vad hon gör och vem hon hänger med på skolan. Vad gör du? Bör skolan göra något? Har du egna erfarenheter av något liknande scenario?

ÖVNING 9

Påstående:

Samhället ska inte lägga sig i att barn från vissa grupper inte får vara med på simundervisningen och sexualkunskapen. Det är föräldrarnas ensak.

ÖVNING 10

Fråga:

När ni hör orden *ensamkommande flyktingbarn*, vad tänker ni på då?

Följdfrågor:

- Var har ni fått era associationer från?
- Hur tror ni att de tänker kring sin nya livssituation?
- Om ni tvingades fly från Sverige utan er familj hur tror ni då att ni skulle vilja bli bemötta av den nya staten ni kommer till och dess invånare?
- Om ni flydde från Sverige tillsammans med er familj, hur skulle ni då vilja ha det i det nya landet ni kom till? Skulle då era behov och rättigheter se annorlunda ut och varför i så fall?

För mer kring flyktingbarn, se sidorna 34–35 i fördjupningsdelen.

Gränsdragningar

I diskussioner kan det generellt vara bra att kunna definiera gränser, både sina egna och andras. Görs detta kan diskussionen bli mer diplomatisk utan att för den sakens skull tumma på konstruktiviteten i samtalet. Om alla elever i en diskussion får chans att motivera varför de sätter sin gräns för en viss sak på ett visst ställe så är det lättare för alla att föra en konstruktiv dialog där eleverna utmanas i sina egna gränsdragningar. Alla har vi gränser, men de skulle ju kunna flyttas både framåt och bakåt beroende på hur andra motiverar sina gränsdragningar. Diskussioner om gränsdragningar får gruppen att tänka efter och utvärdera sina egna ståndpunkter. Om du tycker att gränsen för yttrandefrihet går vid kränkthet, kan du motivera varför din gräns går just här? Hur kan man motivera att gränsen för vad som bör tolereras har passerats när pojkar omskärs? Om man inte kan motivera sin gräns så kanske den bör omprövas?

I klassrumsdiskussioner om rasism och intolerans kan övningar som utmanar eleverna att ta ställning och sätta ut olika gränser och sedan motivera dessa vara både tankeväckande och utvecklande. Detta tema i manualen syftar till att eleverna ska utmanas att motivera, men även kunna ompröva, sina gränser i dialog med klasskompisarna.

Att lära sig att argumentera för varför en gräns bör sättas på ett visst ställe är en nyttig men svår övning. Den är nyttig bland annat eftersom det tvingar oss att utvärdera de osynliga linjer som man har satt upp kring värderingar, moraliska ställningstaganden och behov. Den är svår just eftersom man kanske inte alltid vet varför man har en viss gräns på ett visst ställe.

Gränsdiskussioner kan ses som en metod eller ett redskap att diskutera svåra frågor på. Att tala utifrån gränser blir med andra ord ett slags förhållningssätt i diskussioner. Ta omskärelsefrågan som exempel. I stället för att direkt hamna i en diskussion om att alla föräldrar påverkar och ingriper i sina barns liv och att detta är ofrånkomligt så kan man börja prata kring olika grader av påverkan. Genom att exempelvis låta alla som deltar i samtalet måla upp en skala där ena änden betyder helt oacceptabelt och den andra förödligt och sedan be dem markera ut olika saker som föräldrar gör på sina barn (så som det kristna dopet, den muslimska och judiska omskärelsen och piercing av öronsnibbar) så kan man lättare visualisera sitt ställningstagande och få nya perspektiv på frågan. (En sådan skala kan ju även vara något som eleverna ombeds föreställa sig om det inte finns tid eller intresse för att sätta sig ner och rita upp och diskutera.)

ÖVNING 1

Påstående:

Reva (Rättssäkert och effektivt verkställighetsarbete) syftar till att effektivisera utvisningar av personer som nekats uppehållstillstånd. Jag tycker inte att det är så farligt att polisen därför går runt på gatorna och ber människor som ej "uppfattas" som svenskar att visa upp bevis (dokument) som styrker deras rätt att vistas i Sverige.

Följdfrågor:

- Hur tror ni Reva uppfattas av de som stoppas av polisen på grund av sitt utseende?
- Hur ser en bra migrationspolitik ut i er värld? Var går exempelvis gränsen för bra respektive dåliga skäl för att utvisa någon från Sverige?

För exempel på diskussioner som förts i media angående Reva se sidan 35.

ÖVNING 2

Påstående:

Barn kan vara kristna, muslimer, hinduer, buddister och humanister, men de kan inte vara socialdemokrater, moderater eller kommunister.

ÖVNING 3

Påstående:

Det är okej att begränsa yttrandefriheten ibland.

Följdfrågor:

- När då?
- Vad ska det då handla om?

ÖVNING 4

Påstående:

Jag tycker att det är okej att pojkar omskärs men inte flickor, då har min gräns passerats.

Följdfrågor:

- Har åldern någon betydelse för var er gräns går? Varför/varför inte?
- Hur har ni kommit fram till just er gränssättning? Vad baserar ni den på? (Faktainhämtning, traditionsargument, argument om mänskliga rättigheter, religionsargument?)
- Vad skulle få din gräns att flyttas?

I denna diskussion uppkommer sannolikt faktafrågor kring omskärelse. Här kan det därför vara bra att ha tillgång till lite statistik och allmän information kring omskärelse. Se sidan 32 för mer information.

ÖVNING 5

Fråga:

Kan en gräns innebära intolerans? Varför/varför inte?

ÖVNING 6

Påstående:

Inga gränser är universella (allmängiltiga/globala) utan varje kultur ska kunna definiera sina egna gränser.

ÖVNING 7

Påstående:

Polygami (månggifte) är okej.

Följdfrågor:

- Vilka kriterier tittar du på när du drar din gräns för vad du tycker är acceptabla relationer?
- Kan du ge exempel på bra respektive dåliga normer som vårt samhälle satt upp kring förhållanden och äktenskap?

ÖVNING 8

Påstående:

Det är okej för judar att omskära sina söner, men barn till Jehovas vittnen ska inte nekas blodtransfusion trots att föräldrarna vill det.

Följdfråga:

- Hur bör staten förhålla sig till olika religiösa eller kulturella sedvänjor?
- Bör lagstiftningen skydda vissa sedvänjor mer än andra? Varför/varför inte?

ÖVNING 9

Påstående:

Rasism handlar om en vit som hävdar att en "icke-västerlänning" är mindre värd eller ska behandlas olikt en själv enbart på grund av etnicitet.

För definitioner av rasism se sidan 34.

För övningar som utmanar elevernas egna gränsdragningar se sidorna 28-29.

Grupperspektiv kontra individperspektiv

De mänskliga rättigheterna, så som de är definierade i den allmänna deklARATIONEN från FN, gäller den enskilda människan. Trots att rättigheterna i denna konvention gäller individen ges ibland visst extra skydd till grupper. Med utgångspunkt i detta kan det finnas goda skäl att problematisera de grupperspektiv som ofta förs in i diskussioner kring rasism och intolerans. Kan gruppen gå före individen ibland? Ska den få det eller är det alltid individen först? Vad kan förstärkta minoritetsrättigheter innebära för individen som tillhör en minoritetsgrupp? Detta är exempel på frågor som förtjänar att få mer plats än vad de får i dagens diskussioner om rasism och intolerans.

Det kan vara avgörande för samtalets karaktär och konstruktivitet att stämma av med de som diskuterar en viss fråga om de har ett grupperspektiv eller ett individperspektiv på mänskliga rättigheter. Bör individen eller gruppen ses som den minsta enheten? Detta är viktiga frågor när vi resonerar och förhåller oss till varandra i diskussionen och inte minst i vardagen. Hur ser vi på, och talar om, ett barn från en sameby i Norrland? Tänker vi i första hand att barnet har vissa grundläggande behov och rättigheter för att det är ett barn eller är barnet en same som i egenskap av denna grupptillhörighet har vissa behov och rättigheter? Med andra ord, är barnets rättigheter i första hand kopplade till henne som individ eller till hennes medfödda gruppedlemskap?

ÖVNING 1

Scenario:

Sagas familj tillhör en frikyrklig församling och Saga måste vara delaktig i familjens religiösa aktiviteter och följa de regler som prästen berättar om för sin församling. Bör Saga få välja själv om hon vill tillhöra denna grupp eller ej? Hur tänker ni?

Följdfrågor:

- Vid vilken ålder bör Saga få välja fritt om hon vill tillhöra gruppen?
- Är det möjligt för ett barn/en ungdom att separera sig själv från gruppen man fötts in i?
- Hur kan samhället underlätta för barn och ungdomar som Saga att få ta del av andra perspektiv än gruppens?

ÖVNING 2

Påstående:

Gruppens vilja och rättigheter ska gå före individens ibland.

Följdfråga:

- När då?

ÖVNING 3

Fråga:

Kan individen gå före gruppen? När ska den få det?

ÖVNING 4

Fråga:

Hur ska ett barn eller en ungdom som "tillhör" en viss grupp bemötas av samhället och av dig som enskild individ?

ÖVNING 5

Fråga:

Hur kan hedersnormer vara ett hot mot individens rättigheter?

Följdfråga:

– Har ni själva stött på hedersnormer eller hedersvåld?

Se sidorna 26–27 för mer information kring hedersnormer och hedersvåld.

ÖVNING 6

Fråga:

Hur ser ni på skolans likabehandlingsplan? Är det ibland okej att individer behandlas olika? Hur? När?

ÖVNING 7

Fråga:

Hur ser ni på minoritetsgruppen i relation till individen?

Följdfrågor:

– Vilken är den minsta enheten? Vem kommer först när ni tänker kring grupp och individ?

– Behövs speciella minoritetsrättigheter? Varför/varför inte?

ÖVNING 8

Fråga:

Gynnar samhället vissa grupper och individer? Hur i så fall?

ÖVNING 9

Fråga:

Finns det normer i samhället som ger vissa grupper fördelar?

Följdfrågor:

– Kan ni ge exempel på en norm som ni gillar respektive ogillar?

– Går det att förändra normer och kan ni i så fall ge exempel på hur man skulle kunna göra det?

– Hur kan man som individ förhålla sig till dessa om man inte gillar en viss norm?

– Hur bör man tänka kring grupper i samhället om man tillhör respektive inte tillhör normen?

– Hur tror du det känns att inte tillhöra normen i en viss situation? Har du någon gång känt att du inte tillhör en viss norm i samhället?

ÖVNING 10

Scenario:

Albin är 5 år. Hans mamma och pappa är kristna. Vad är Albin?

Följdfrågor:

- Albin är 5 år. Hans mamma och pappa är kommunister/miljöpartister/moderater. Vad är Albin?
- Är det någon skillnad mellan de två påståendena ovan?
- Vad är acceptabelt att överföra (i värderingar och synsätt) från förälder till barn?
- Varför kan det vara viktigt att ta upp frågan om vad Albin "är"?

Se sidan 30 för ytterligare scenario och fördjupningsdiskussion kring individ- och grupperspektiv som relaterar till övningarna på detta tema.

Tolerans kontra intolerans

I det mesta material som finns på temat rasism och intolerans är budskapet att tolerans är något eftersträvänsvärt. Tolerans är positivt och intolerans är negativt. Kastar vi bara ögat bakåt i historien för en kort sekund ser vi att tolerans, när det har varit en bristvara, får förödande konsekvenser för människor. Steriliseringslagstiftningen, inspirerad av den eugeniska rörelsen, som infördes i Sverige på 1930-talet är ett tydligt tecken på intolerans mot vissa specifika grupper i samhället. Andra världskriget, folkmordet i Rwanda och förföljelsen av homosexuella i Uganda är andra brutala exempel på bristande tolerans gentemot vissa grupper av människor, en brist på tolerans som har lett till övergrepp och mord på oskyldiga människor. Så givetvis har vi all anledning att tala om tolerans för andra människor som något gott i de här fallen.

Vad detta tema vill problematisera och belysa är toleransens baksida, det vill säga, när viljan att vara tolerant mot en grupp innebär en intolerant inställning till en annan grupp, eller en enskild individ. Ett exempel på detta skulle exempelvis kunna vara en del politiska och religiösa gruppers inställning till homosexualitet. Ska man verkligen tolerera icke-tolerans? Medvetenhet om att toleransen kan ha ett pris och vad det kan vara i en enskild situation kräver lyhördhet och eftertänksamhet. Därför lyfter vi frågan i detta material med förhoppningen att elever börjar diskutera toleransens konsekvenser för de mänskliga rättigheterna.

När blir tolerans för gruppen intolerans för individen? Att något som tillåts i all välvilja faktiskt kan skada individen uppmärksammas inte i tillräcklig grad i samhällsdebatten. Här kan många spännande, och för eleverna nya, diskussioner uppstå.

Det är även viktigt att problematisera betydelsen av just ordet tolerans, oavsett vem den är ämnad för. Vill vi verkligen mötas av just *tolerans*? Tolerans kan ju betyda att en person inte gillar någon och har makten att begränsa eller göra något mot den personen men avstår. Då visar man också tolerans gentemot en annan människa. Att leva i ett "tolerant samhälle" är således inte det samma som att leva i ett öppet samhälle fritt från främlingsfientlighet. Toleranta samhällen kan tvärtom härbärgera känslor av främlingsfientlighet. Respekt kan i detta/vissa sammanhang vara mer önskvärt.

ÖVNING 1

Fråga:

Är alla normer okej?

Följdfråga:

– Hur avgör man vilka som bör accepteras av samhället?

ÖVNING 2

Fråga:

Kan intolerans vara bra? Varför/varför inte?

Följdfråga:

– Kan ni ge exempel på när det är bra att visa intolerans?

ÖVNING 3

Scenario:

Johns föräldrar vill inte att han ska vara med på sexualkunskapsundervisningen i skolan. Det blir en debatt i klassen kring detta och en del menar att det är intolerant att gå med på detta medan andra menar att det är tolerant. Hur tänker ni?

Följdfrågor:

- Spelar det någon roll vad John vill?
- Vad ska föräldrar ha rätt att lägga sig i vad gäller barns utbildning?
- Varför kan det vara intolerant mot John att gå med på föräldrarnas önskan?
- Vad skulle vara godtagbara skäl till att inte behöva närvara vid vissa lektioner?

ÖVNING 4

Scenario:

Två föräldrar ansöker om att få hemskola sina barn på grund av religiösa skäl. Hur ser ni på detta? Hur spelar tolerans och intolerans in här?

Följdfrågor:

- Kan tolerans gentemot föräldrarnas önskan innebära intolerans mot barnet som person? Varför/varför inte?
- Finns det andra skäl som borde vara godtagbara?

För mer diskussionsunderlag kring uppdelning av barn och ungdomar, se "Vad kan jag tolerera?" på sidorna 33–34.

ÖVNING 5

Påstående:

Det finns saker som samhället i dag tolererar men som jag inte tycker att samhället bör tolerera.

Följdfrågor:

- Är segregation något som samhället accepterar och som inte borde tolereras?

ÖVNING 6

Fråga:

Var går er gräns för tolerans? Vad har ni för kriterier för vad ni tolererar och inte?

Följdfråga:

- Finns det en gräns för vad man får göra med andra människors kroppar? Hur bör en sådan gräns definieras i så fall?

ÖVNING 7

Påstående:

Det är alltid rasistiskt att kritisera och vilja förbjuda något som en etnisk minoritetsgrupp gör.

Följdfrågor:

- Kan det vara viktigt att visa solidaritet med andra, även med de som inte "ingår" i ens grupp? Hur gör man det då på bästa sätt?
- Hur reagerar ni på en handling som förekommer inom en grupp och som påverkar gruppmedlemmarnas mänskliga rättigheter negativt?
- Finns det grupper i samhället som man måste vara extra försiktig med att kritisera och vad beror det i så fall på?
- Hur tänker ni kring yttrandefrihet i detta sammanhang?
- Hur långt tror ni att yttrandefriheten sträcker sig?
- Vad skulle hända med samhället om yttrandefriheten togs bort?

Se fördjupningsdelen kring yttrandefrihetsfrågor på sidorna 23–25 med bland annat historiska exempel på när yttrandefriheten har begränsats eller tagits bort.

ÖVNING 8

Påstående:

Det finns saker som jag tänker men inte vågar säga för då kanske någon tror att jag är rasist/främlingsfientlig/intolerant.

Följdfrågor:

- Vad skulle krävas för att du/ni skulle kunna berätta för oss i detta rummet?
- Vad skulle poängen och/eller risken vara med att berätta?

ÖVNING 9

Påstående:

Det är ett tecken på främlingsfientlighet när någon kritiserar en person som har invandrat till Sverige för något som den personen säger eller gör.

Följdfrågor:

- Även om det inte är främlingsfientligt, kan det kännas svårt att kritisera någon som har invandrat till Sverige? Varför?
- När blir kritiken främlingsfientlig då?

För mer diskussionsunderlag med bland annat 4-hörnsövningar på temat tolerans kontra intolerans se sidorna 33–34.

ELEV MATERIAL

(för kopiering & utdelning)

Nedan följer avsnitt indelade på temaområdena. Övningarna är numrerade. Vissa innehåller scenarion och andra påståenden och frågor eller en kombination av båda.

Kulturrelativism

ÖVNING 1

Scenario:

Man måste ha förståelse för reaktionerna på den amerikanska Muhammed-filmen och andra karikatyrer av profeten Muhammed.

ÖVNING 2

Påstående:

Det finns rättigheter och skyldigheter som bör vara universella, det vill säga, gälla alla människor i hela världen.

ÖVNING 3

Påstående:

Vi bör acceptera att en man inte vill skaka hand med kvinnor i en arbetssituation på grund av en religiös övertygelse.

ÖVNING 4

Scenario:

Krishna berättar att hans familj ska välja vem han ska gifta sig med och säger att så gör man i hans kultur, inga konstigheter. Hur tänker ni kring detta?

ÖVNING 5

Påstående:

Barn och unga från "svensk-etniska" familjer har rätt till mer privatliv och frihet än andra barn och unga.

ÖVNING 6

Påstående:

Jag har inte rätt att tycka till om sådant som försiggår i grupper jag ej "tillhör".

ÖVNING 7

Påstående:

Om man ska få ha slöja så ska man även få ha keps på sig i klassrummet. Slöjan är inte mer viktig eller acceptabel än kepsen.

ÖVNING 8

Scenario:

Din kompis Sara berättar att hon inte får träffa sina kompisar och att hennes mobil och aktivitet på nätet är hårt bevakade av familjen. Du har även märkt att Saras bror och kusin har stenhård koll på vad hon gör och vem hon hänger med på skolan. Vad gör du? Bör skolan göra något? Har du egna erfarenheter av något liknande scenario?

ÖVNING 9

Påstående:

Samhället ska inte lägga sig i att barn från vissa grupper inte får vara med på simundervisningen och sexualkunskapen. Det är föräldrarnas ensak.

ÖVNING 10

Fråga:

När ni hör orden *ensamkommande flyktingbarn*, vad tänker ni på då?

Gränsdragningar

ÖVNING 1

Påstående:

Reva (Rättssäkert och effektivt verkställighetsarbete) syftar till att effektivisera utvisningar av personer som nekats uppehållstillstånd. Jag tycker inte att det är så farligt att polisen därför går runt på gatorna och ber människor som ej "uppfattas" som svenskar visa upp bevis (dokument) som styrker deras rätt att vistas i Sverige.

ÖVNING 2

Påstående:

Barn kan vara kristna, muslimer, hinduer, buddister och humanister, men de kan inte vara socialdemokrater, moderater eller kommunister.

ÖVNING 3

Påstående:

Det är okej att begränsa yttrandefriheten ibland. När då? Vad ska det då handla om?

ÖVNING 4

Påstående:

Jag tycker att det är okej att pojkar omskärs men inte flickor, då har min gräns passerats.

ÖVNING 5

Fråga:

Kan en gräns innebära intolerans? Varför/varför inte?

ÖVNING 6

Påstående:

Inga gränser är universella (allmängiltiga/globala) utan varje kultur ska kunna definiera sina egna gränser.

ÖVNING 7

Påstående:

Polygami (månggifte) är okej.

ÖVNING 8

Påstående:

Det är okej för judar att omskära sina söner, men barn till Jehovas vittnen ska inte nekats blodtransfusion trots att föräldrarna vill det.

ÖVNING 9

Påstående:

Rasism handlar om en vit som hävdar att en "icke-västerlänning" är mindre värd eller ska behandlas olikt en själv enbart på grund av etnicitet.

Grupperspektiv kontra individperspektiv

ÖVNING 1

Scenario:

Sagas familj tillhör en frikyrklig församling och Saga måste vara delaktig i familjens religiösa aktiviteter och följa de regler som prästen berättar om för sin församling. Bör Saga få välja själv om hon vill tillhöra denna grupp eller ej? Hur tänker ni?

ÖVNING 2

Påstående:

Gruppens vilja och rättigheter ska gå före individens ibland.

ÖVNING 3

Fråga:

Kan individen gå före gruppen? När ska den få det?

ÖVNING 4

Fråga:

Hur ska ett barn eller en ungdom som "tillhör" en viss grupp bemötas av samhället och av dig som enskild individ?

ÖVNING 5

Fråga:

Hur kan hedersnormer vara ett hot mot individens rättigheter?

ÖVNING 6

Fråga:

Hur ser ni på skolans likabehandlingsplan? Är det ibland okej att individer behandlas olika? Hur? När?

ÖVNING 7

Fråga:

Hur ser ni på minoritetsgrupper i relation till individen?

ÖVNING 8

Fråga:

Gynnar samhället vissa grupper och individer, hur i så fall?

ÖVNING 9

Fråga:

Finns det normer i samhället som ger vissa grupper fördelar?

ÖVNING 10

Scenario:

Albin är 5 år. Hans mamma och pappa är kristna. Vad är Albin?

Tolerans kontra intolerans

ÖVNING 1

Fråga:

Är alla normer okej?

ÖVNING 2

Fråga:

Kan intolerans vara bra? Varför/varför inte?

ÖVNING 3

Scenario:

Johns föräldrar vill inte att han ska vara med på sexualkunskapsundervisningen i skolan. Det blir en debatt i klassen kring detta och en del menar att det är intolerant att gå med på detta medan andra menar att det är tolerant. Hur tänker ni?

ÖVNING 4

Scenario:

Två föräldrar ansöker om att få hemskola sina barn på grund av religiösa skäl. Hur ser ni på detta? Hur spelar tolerans och intolerans in här?

ÖVNING 5

Påstående:

Det finns saker som samhället i dag tolererar men som jag inte tycker att samhället bör tolerera. Vadå?

ÖVNING 6

Fråga:

Var går er gräns för tolerans? Vad har ni för kriterier för vad ni tolererar och inte?

ÖVNING 7

Påstående:

Det är alltid rasistiskt att kritisera och vilja förbjuda något som en etnisk minoritetsgrupp gör.

ÖVNING 8

Påstående:

Det finns saker som jag tänker men inte vågar säga för då kanske någon tror att jag är rasist/främlingsfientlig/intolerant.

ÖVNING 9

Påstående:

Det är ett tecken på främlingsfientlighet när någon kritiserar en person som har invandrat till Sverige för något som den personen säger eller gör.

FÖRDJUPNING KRING TEMAN

Kulturrelativism

Yttrandefrihet

Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469):

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Yttrandefrihetsgrundlag-1991_sfs-1991-1469/

FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna, artikel 19:

Envar har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet för envar att utan ingripanden hysa åsikter och frihet att söka, mottaga och sprida upplysningar och tankar genom varje slags uttrycksmedel och utan hänsyn till gränser.

Europakonventionen, artikel 10:

1. Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel hindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biograföretag.

2. Eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, får det underkastas sådana föreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den nationella säkerheten, den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral, till skydd för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet.

Tillåtna inskränkningar i yttrandefriheten:

Inskränkningar som finns i de flesta länders yttrandefrihet gäller brott mot upphovsrättslagar, uppvigling, förtal, olaga hot, spioneri, olaga våldsskildring med mera. Europakonventionen anger följande skäl som är godtagbara för att begränsa yttrandefriheten:

- "... hänsyn till den nationella säkerheten,
- den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten,
- till förebyggande av oordning eller brott,
- till skydd för hälsa eller moral,
- till skydd för annans goda namn och rykte eller rättigheter,
- för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids eller
- för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet".

Inskränkningarna varierar starkt mellan olika länder.

Kända fall kring yttrandefriheten

- Expressens ansvarige utgivare fälldes 2003 för förtal efter att ha publicerat löpsedlar som felaktigt gav intrycket att vänsterpartiets dåvarande partiledare Gudrun Schyman spelade in porrfilm. Expressen och utgivaren dömdes också att gemensamt betala 50 000 kronor i skadestånd.
(<https://lagen.nu/dom/nja/2003s567>)
- Pingstpastor Åke Green höll 2003 en predikan i Borgholm på Öland på temat *Man och kvinna – Guds skapelseordning*. Green predikade för församlingen om utlevd homosexualitet, vilket han kallade "sexuella abnormiteter" och hur de var en "cancersvulst på samhällskroppen". Detta var enligt Greens bibeltolkning en allvarlig synd. Åke Green polisanmälades av RFSL:s lokalordförande i Kalmar och dömdes i juni 2004 av Kalmar tingsrätt till en månads fängelse för hets mot folkgrupp. Domen överklagades och Åke Green friades i februari av Göta hovrätt. Även hovrättens dom överklagades. Högsta domstolen menade dock att det inte var uppenbart att "grundlagsskyddet för yttrandefriheten lägger hinder i vägen för att döma Åke Green enligt åtalet". HD ansåg att det skulle innebära en kränkning av Åke Greens rättigheter enligt Europakonventionen, artikel 9 (religionsfrihet) och artikel 10 (yttrandefrihet). Domstolen skrev bland annat att det var "sannolikt att Europadomstolen vid en prövning skulle finna att det skulle utgöra en kränkning av Europakonventionen att döma Åke Green för uttalandena i hans predikan". HD valde därför att fria Green från brottet hets mot folkgrupp med utgångspunkt i en konventionskonform tolkning av lagen.
(<http://www.advokatsamfundet.se/Advokaten/Tidningsnummer/2011/Nr-72011-Argang77/Fakta-Ake-Green-malet/>)
- Fyra unga män åtalades 2006 för hets mot folkgrupp efter att ha spritt flygblad i en skola. På flygbladen stod det att homosexualitet hade en "moraliskt nedbrytande effekt på folkgruppen" och att homosexuellas promiskuösa leverne var en av de främsta orsakerna till AIDS och att "homosexlobbyn" försöker avdramatisera pedofili. Alla åtalade dömdes till villkorlig dom respektive skyddstillsyn för den yngste. De fick mellan 60 och 100 dagsböter.
(<https://lagen.nu/dom/nja/2006s467>)
- FN:s generalförsamling antog 2009 en resolution (en kraftfull rekommendation som parterna förbundit sig att följa) om att blasfemi (religionskritik och kränkning av en religion) skulle räknas som ett brott mot mänskliga rättigheter. Efter mycket kritik ändrades dock resolutionen då kritikerna menade att en religion inte i sig kan omfattas av mänskliga rättigheter, bara människor kan det. Resolutionen omformulerades då till: "medlemsländerna ska förstå behovet av att inte tala nedsättande om och stereotypisera människor utifrån religion".
(<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=416&artikel=4437009>)

Empiriska exempel på när något som har provocerat eller kränkt någon eller något har lett till mer fri- och rättigheter, och tvärt om

- Sverige var först i världen med att år 1979 införa en så kallad anti-aga lag i föräldrabalken. Där står det i kapitel 6 § 1 att "Barnet har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling". Lagen infördes trots att omkring 30 procent av vuxna födda i Sverige ansåg att barnaga var ett viktigt instrument i barnuppfostran.
- I USA stred gaytidningen *One* för att få publicera sina texter och 1958 dömde Högsta domstolen att texter som var "pro-homosexuella" inte kan anses som oanständiga. Detta gick emot vad som tidigare hade ansetts acceptabelt att skicka ut. Det var första gången som högsta domstolen i USA hade gett tryckfrihet till gaytidningar.
- Lars Vilks konstverk har skapat mycket diskussion kring gränser för provokation och kränkthet. Det är nog än för tidigt att säga säkert vad hans arbete och debatten det har skapat kommer att leda till framöver. Detta har dock hänt: han gjorde en teckning av Muhammed som rondellhund (publicerad i Nerikes Allehanda 2007) samt en teckning av den så kallade Judesuggan. Han har även gjort världens största rondellhund. Till följd av Vilks arbete har han utsatts för hot och trakasserier. Planerade mordförsök på Vilks har bland annat uppdagats i USA och på Irland. 2010 utsattes hans hem för mordbrand efter en föreläsning i Uppsala som slutat i upplopp från publiken. Vilks Muhammedteckningar uppges i ett brev, som säkerhetspolisen mottagit strax före händelsen, vara ett av motiven till terrordådet på Drottninggatan i Stockholm den 11 december 2010. Vilks får därför dygnetruntbevakning. Han medverkade på organisationen *Stop Islamization of Nations* (SION:s) konferens i New York den 11 september 2012. SION är en organisation som anklagas för hatpropaganda mot muslimer. I debatten kring Vilks kan det i huvudsak skönjas två spår. Å ena sidan uppfattas hans konst som både en kränkning och religionsmobbing, å andra sidan ses den som ett behövligt ställningstagande för yttrandefrihet och mot mord begångna av religiösa fundamentalister.
För tips på artiklar och mer information kring Vilks se exempelvis Wikipedias källhänvisningar under Vilks.

Debatter som exemplifierar kulturrelativism kontra universalism

- Den så kallade handskakningsdomen som kom 2010 då Arbetsförmedlingen fälldes av tingsrätten kan användas som ett illustrerande exempel på kulturrelativism kontra universalism. Diskrimineringsombudsmannen (DO) drev ett ärende där en 28-årig muslimsk man vägrat skaka hand med en kvinnlig chef. Efter detta fick mannen ingen praktikplats eller ekonomisk ersättning. Arbetsförmedlingen dömdes att betala ut 60 000 kronor i skadestånd till mannen. En privatperson anmälde sedan DO till Jämställdhetsombudsmannen (JO) då denne ansåg att myndigheten medverkat till att diskriminera kvinnor av religiösa skäl genom att driva fallet.

- Två tjejer, 16 och 17 år gamla som kallar sig själva för Rania och Samira anmäler sin pappa och kusin för misshandel, för att de ska ha låst in dem och dödsshotat flickorna. De flyr från sitt hem och vänder sig till socialtjänsten i sin hemstad Töreboda och säger att de inte vågar bo i det lilla samhället på ungefär 9 000 invånare. Socialtjänsten ser dock inte att det skulle innebära ett hot mot flickornas liv och säkerhet att flytta tillbaka, trots att polisens riskbedömning pekar på just det. Socialtjänsten säger att det är Töreboda som gäller och att de måste återvända till sin hemstad. Flickorna vågar inte det och har nu varit på flykt i två månader. Flickorna säger till TV4-nyheterna att de inte blir tagna på allvar av socialtjänsten. Detta fall kan tas upp för att exemplifiera hur flickornas rätt till trygghet och omvårdnad, deras rätt att bli lyssnade på enligt barnkonventionen, relativiseras bort. Flickorna har en "icke-svensk" etnicitet och därför kan man ställa sig frågan om socialtjänsten skulle ha agerat annorlunda om det var två blonda flickor som kontaktade dem. Är det mer acceptabelt att flickor från hederskulturer upplever sin vardag på detta vis? Det kan även tas upp som ett exempel på bristande kunskaper i samhället vad gäller hedersvåld och dess mekanismer.

Hedersnormer och hedersrelaterat våld i Sverige

Heder definieras på en rad olika sätt. Nedan följer några definitioner av begreppet.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) skriver följande om hedersrelaterat våld:
Hedersrelaterat våld utmärker sig genom sitt kollektiva uttryck. Kännetecknande för våldet är att det inte utövas av en enskild man mot en enskild kvinna i en parrelation, att det grävsta våldet i regel är välplanerat och att både kvinnor och män kan utsättas.

Glöm aldrig Pela och Fadime (GAPF) definierar hedersrelaterat våld så här:
Hederskultur är ett begrepp för kulturella mönster som begränsar personers rättigheter, och frihet, med hänvisning till familjens heder. Hedersvåld definieras ofta som våld mot en kvinna med motivet att hon har fläckat släktens heder och rykte.

FN:s människorättsråd ser på begreppet på följande vis:

Ett mord är exempelvis ett hedersmord om flickor eller kvinnor mördats av någon i sin släkt sedan de exempelvis har gift sig mot familjens vilja eller haft en utomäktenskaplig affär och på så vis "dragit vanära" över familjen.

FN:s människorättsråds rapport om hedersvåld i världen från 2010 uppskattar att omkring 5 000 flickor och kvinnor mördas varje år i hederns namn. Bara i Pakistan rapporteras det om 1 000 mord per år enligt Amnesty International.

Slide-show från Amnesty International med fakta om hedersrelaterat våld: <http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/hedersmord/>

Kunskaps- och forskningsöversikt från NCK: http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/vald-i-nara-relationer/ForskningsrapportHRV_2010.pdf

Litteraturtips:

Paraplyprojektet *Släkten är värst*

Länsstyrelsen Östergötlands *Våga göra skillnad*: <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/manskliga-rattigheter/hedersrelaterat/vaga-gora-skillnad.pdf>

Hemsidor:

Tjejs rätt i samhället: tris.se

Glöm aldrig Pela och Fadime: gapf.se

Gränsdragningar

VÄRDERINGSÖVNING "MOTIVERA DINA GRÄNSER"

Fråga:

Gör du någon skillnad på att ett barn får vatten på huvudet vid ett kristet dop och att pojkar omskärs i en religiös/kulturell ritual? Passerar någon av händelserna din gräns för vad som bör accepteras?

Utmaning:

Motivera varför din gräns går där den går och försök komma på argument som skulle få din gräns att flyttas åt ena eller andra hållet.

Påstående:

Barn behöver inte vara klädda i rosa eller blå kläder men jag skulle ju aldrig sätta på en klänning på min son. Min dotter kan få ha snickarbyxor på sig, men gränsen har passerats om hon vill snagga håret som pojkarna på dagis.

Utmaning:

Diskutera varför vi definierar gränser över huvud taget när det kommer till manligt och kvinnligt.

Fråga:

Fortsätt meningen: "Jag tycker att alla som bor i Sverige måste..."

Vad tycker du att alla som bor i Sverige måste göra och varför? Vilka är dina "minimikrav" och varför?

Påstående:

Homosexuella kan absolut få gifta sig tycker jag, men att homosexuella par skaffar barn det tycker inte jag är okej. Då har gränsen passerats för vad som är acceptabelt. Man måste ju tänka på barnen.

Utmaning 1:

Försök förklara vad du baserar ditt ställningstagande på. Ge exempel på: egna erfarenheter, tv, film, annan media, skolan, kompisar, forskning som du tagit del av och som påverkat dig i frågan.

Utmaning 2:

Vilken typ av fakta skulle kunna få dig att ändra uppfattning? (Exempelvis stora studier om att barn till homosexuella har samma eller till och med bättre förutsättningar i livet? Eller intervjuer med barn till samkönade föräldrar som berättar om en ljus och kärleksfull barndom?)

Påstående:

Det finns en gräns för hur olika två människor kan vara för att vara vänner.

Utmaning:

Lista egenskaper/personligheter/åsikter/grupptillhörigheter som du inte skulle acceptera hos en kompis. Lista sedan argument för att dessa egenskaper överskrider din gräns för vad som är acceptabelt i en vänskapsrelation med dig.

Fråga:

Var skulle du dra gränsen för religionsfrihet?

Utmaning:

Rita upp en skala (ett långt streck, vertikalt eller horisontellt) på ett papper. Vid ena änden skriver du oacceptabelt och vid den andra skriver du föredömligt/acceptabelt. Mitt på strecket kan du exempelvis skriva okej/oklart/neutral. Markera på skalan olika typer av religionsfrihet utifrån hur acceptabla du tycker att de är. Visa sedan för en mindre grupp eller i helklass och diskutera hur ni har tänkt.

Grupperspektiv kontra individperspektiv

Fördjupningsdiskussion kring grupperspektiv och individperspektiv

- Vad är nackdelarna med att ha ett grupperspektiv?
- Vad är nackdelarna med att ha ett individperspektiv?
- Hur bör beslut fattas? Bör de baseras på individperspektiv eller grupperspektiv?
- När bör gruppens vilja gå före individens?
- Hur får vi kunskap om individens vilja när vi har ett grupperspektiv?

Scenario:

Annas föräldrar, släkt och vänner är alla katoliker. De går i kyrkan varje söndag och barnen går alla i katolska friskolor.

- När ska Annas behov gå före gruppens önskningar?
- Hur många av gruppens önskningar kan Anna förväntas uppfylla?

Bör hon ...

- avstå från att svära?
- gå på gudstjänst med familjen?
- gå i katolsk friskola?
- genomgå första kommunionen (att som barn offentligt ta ställning för den katolska kyrkans tro och lära)?
- praktisera avhållsamhet fram till äktenskapet?
- leva ett heterosexuellt liv oavsett läggning?
- aldrig använda kondom eller annat preventivmedel?

Tolerans kontra intolerans

Definition av *tolerera* enligt Svenska akademins ordlista: fördra, tåla, överse med, finna sig i.

Definition av *tolerans* enligt Svenska akademins ordlista: fördragsamhet

Definition av *tolerans* enligt Nationalencyklopedin: accepterandet av andras rätt att anta och försvara åsikter som står i strid med ens egna, särskilt i de fall då grunden är svag eller saknas för ett avgörande av vilken åsikt som är den rätta.

Definition av *respekt* enligt Nationalencyklopedin: visad eller upplevd (tillräckligt) hög värdering av (persons egenskaper e.d.; ofta med bibetydelse av fruktan) ställning eller uppträdande som inger aktning.

VAD KAN JAG TOLERERA? – Exempel att diskutera djupare kring

Arrangerade äktenskap och tvångsgifte i Sverige

Enligt en studie som Ungdomsstyrelsen gjort (*Gift mot sin vilja* från 2009) upplever ungefär 70 000 unga i Sverige som är mellan 16 och 25 år att de inte har möjlighet att fritt välja vem de ska gifta sig med. Detta rör mest flickor och majoriteten av dem har utländsk bakgrund. Detta är även ett problem som är mest förekommande i religiösa familjer. Ungdomsstyrelsens studie visar att arrangerade äktenskap är kopplat till normer om oskuld och viljan att styra, framför allt flickors, sexliv.

Enligt Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) anses tvångsäktenskap och arrangerade äktenskap enligt feministisk forskning vara en del av en patriarkal maktstruktur där kvinnor och flickor men även hbt-personer är mest utsatta.

NCK beskriver hur de olika begreppen *tvång* och *frihet* tolkas och menar att det inte finns någon vedertagen definition inom forskningen av begreppen tvångsäktenskap och arrangerade äktenskap. NCK menar dock att man generellt kan säga att det finns tre huvudinriktningar kring hur arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap kan definieras. Antingen som helt skilda saker, att de tvärt om är synonyma eller att de är två problematiska termer där det är svårt att avgöra var medgivande tar slut och tvång börjar.

Länk till Ungdomsstyrelsens rapport *Gift mot sin vilja*: <http://www2.ungdomsstyrelsen.se/butiksadmin/showDoc/ff808081234c242301234c4bbb830004/GiftMotSinVilja.pdf>

Länk till NCK:s hemsida om tvångsäktenskap- och arrangerade äktenskap: http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Hedersrelaterat_vald_och_fortryck/Tvangsaktenskap_och_arrangerade_aktenskap+-+Kunskapsbankens+%C3%A4mnesguide/

Länk till betänkandet av Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap (statens offentliga utredning, SOU 2012:35): <http://www.regeringen.se/content/1/c6/19/35/67/55cbc8d1.pdf>

Omskärelse av pojkar

I Sverige omskärs omkring 3 000 pojkar om året. Av dem är det 1 000 som omskärs inom den offentliga hälso- och sjukvården. Det finns ett fåtal personer som har tillstånd från Socialstyrelsen att omskära och de omskar ett mindre antal pojkar varje år. Uppskattningsvis utför personer som saknar tillstånd och personer som inte är läkare mellan 1 000 och 2 000 omskärelser varje år, men mörkertalet här ska inte underskattas. Ett okänt antal omskärelser utförs utomlands eller av privata läkare utan vårdavtal. Primärt omskärs pojkar till muslimska och judiska föräldrar. Skälen för omskärelse är i huvudsak religiösa, för både muslimer och judar. I Första Moseboken, i kapitel 17, finner judendomen grund för omskärelse då detta beskrivs som en åtgärd som bekräftar förbundet mellan Gud och människa. Omskärelsen ska enligt judendomen utföras på pojkens åttonde levnadsdag. För muslimer är grunden för omskärelse att profeten Muhammed hade den manliga omskärelsen som en av sina levnadsregler. Enligt islam är omskärelsen en sunna (en sedvänja och tradition som Muhammed uppfostrar muslimer att följa). Åldern då pojkar omskärs inom islam varierar men sker oftast innan puberteten.

Länk till Lag om omskärelse av pojkar (2001:499): http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/sfs_sfs-2001-499/

Länk till RFSU:s informationsmaterial om omskärelse av pojkar och män: <http://www.rfsu.se/Bildbank/Dokument/Fakta/omskaelse-fakta-och-rattigheter.pdf?epslanguage=sv>

Länk till Socialstyrelsens rapport om omskärelse av pojkar från 2007: http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8981/2007-107-7_rev_20071077.pdf

Könsuppdelning av barn

Personalen på ett fritidshem i Borås delade ut lappar till föräldrarna med information om vilka sportlovsaktiviteter de erbjöd. Det stod bland annat att flickorna ena dagen skulle pyssla inför Alla hjärtans dag medan pojkarna åkte och bowlade. Denna uppdelning kritiserades av många människor runt om i Sverige. Vilket eller vilka svar på kritiken skulle vara godtagbara enligt er? Hur skulle ni reagera om ni hade ett barn på det fritidshemmet? Kan ni komma på tillfällen då könsuppdelning enligt er bör accepteras?

Barns utbildning

På 1960-talet avskaffades flickskolor helt i Sverige men viss åtskillnad av barn inom den svenska skolan förekommer än i dag. Ett exempel på detta är konfessionella friskolor, det vill säga skolor med religiös profil. Vilken typ av uppdelning inom skolväsendet bör accepteras i dag? Var går er gräns för uppdelning och gruppering av barn i utbildningssyfte och varför?

4-HÖRNSÖVNINGAR – VAD KAN JAG TOLERERA?

Det är okej att mannen har sista ordet om det beror på en tolkning av bibeln.

- Håller helt med
- Håller med till viss del
- Håller inte alls med
- Annat

En tjej måste acceptera att hon inte har samma frihet som sin bror om föräldrarna menar att detta uppfostringssätt är i enlighet med deras *tro*.

- Håller helt med
- Håller med till viss del
- Håller inte alls med
- Annat

En tjej måste acceptera att hon inte har samma frihet som sin bror om föräldrarna menar att detta uppfostringssätt är i enlighet med deras *kultur*.

- Håller helt med
- Håller med till viss del
- Håller inte alls med
- Annat

En liten pojke vars föräldrar er kompis känner har nyss blivit omskuren. Kompisen är upprörd över detta och berättar för er. Du frågar varför föräldrarna gjorde det. Din kompis svarar att det väl inte spelar någon roll.

De lät omskära sin son utan medicinska skäl och det kan aldrig vara rätt.

- Håller helt med
- Håller med till viss del
- Håller inte alls med
- Annat

”Det kan finnas en intressekonflikt mellan barnets självbestämmande och föräldrarnas tro och övertygelse. Det är dock en värderingsfråga. Den här konflikten är beskriven utifrån västeuropeisk eller kristen diskurs. För grupperna judar och muslimer finns det inte någon sådan intressekonflikt.

Det är i barnets intresse att bli en del av familjens tro och tradition.”

- Håller helt med
- Håller med till viss del
- Håller inte alls med
- Annat

En tjej med kurdisk bakgrund får sin mobil beslagtagen, får långa utegångsförbud – ofta flera månader i sträck, och utsätts för verbal misshandel. En socialsekreterare som fått ärendet på sitt bord väljer att inte gå vidare i ärendet utan resonerar som så att detta är ett normalt inslag i familjer med hedersnormer. En journalist uppmärksammar detta i en artikel och skriver att det var rasistiskt av socialtjänsten att resonera så. Vad säger ni?

- Håller helt med
- Håller med till viss del
- Håller inte alls med
- Annat

Definition av rasism enligt SOU 1989:13 – "Mångfald mot enfald": "En föreställning om den egna folkgruppens överlägsenhet och en uppfattning om att det finns biologiska skillnader mellan folkgrupper som gör det motiverat att dela in dessa i mer eller mindre värda.

Vidare innebär det att en folkgrupp som betraktar sig som mervärdig "ras" anser sig ha rätt att förtrycka, utnyttja eller kontrollera de andra eller tvinga dem att leva åtskilda från andra folkgrupper."

Forum för levande historia definierar rasism på följande sätt: "Rasism kan kortfattat sägas vara teorier som utgår från att mänskligheten kan delas in i olika raser, att dessa raser har olika egenskaper och begåvningar, att det finns underlägsna och överlägsna raser och att människor därmed kan behandlas på olika sätt med hänvisning till ras."

Diskussion om invandrargrupper

- Dömer ni invandrare utifrån vilken grupp de tillhör? Varför/varför inte?
- Bör samhället göra skillnad på invandrargrupper?
- Bör vi se olika på de som flytt hit och de som inte har gjort det?
- Varför finns det en hierarki/"invandrarskala"?
- Hur skulle ni beskriva toleransen mellan olika invandrargrupper?
- Borde samhället behandla invandrare som en enhetlig/homogen grupp?

Information om flyktingbarn

Här följer en kort översikt av läget i Sverige: Under 2011 sökte 2 657 ensamkommande barn asyl i Sverige. Det är kommunernas ansvar att ta hand om de ensamkommande barnen under tiden de väntar på besked om asyl. Majoriteten av dessa barn kommer från Afghanistan, Somalia och Irak. 2011 blev 77 procent av de ensamkommande barnen beviljade uppehållstillstånd. De flesta barnen är pojkar mellan 16-18 år, endast 15 procent av de asylsökande barnen är flickor. Asylsökande barn ska ha samma tillgång till hälso- och sjukvård som alla andra barn i Sverige. Detta gäller även gömda barn. Asylsökande barn och ungdomar under 18 år får gratis hälso- och sjukvård. Barn och ungdomar betalar heller inget för tandläkarvård. För mer information se länkarna nedan:

Migrationsverket: http://www.migrationsverket.se/download/18.78fcf371269cd4cda980004286/ensamkommandebarn_sv.pdf

BRIS: <http://www.barnperspektivet.se/teman/mangkultur-migration/flykting-asyll>

Barnombudsmannen: <http://www.barnombudsmannen.se/Global/Publikationer/kommundialog%20ensamkommande%20barn.pdf>

Rädda Barnen (med länktips på UR-serie där ensamkommande flyktingbarn porträtteras): <http://www.rb.se/vartarbete/isverige/flyktingintegration/ensamkommande/dokumentarserie/Pages/Omserien.aspx>

Hierarki mellan invandrargrupper?

Hierarki bland invandrare kom något oväntat upp i diskussionerna ute i klasserna. Det var tydligt att vissa invandrargrupper inte stod så högt i kurs medan de som jobbade och hade bott i Sverige länge ”värderades högre”, även, eller kanske framförallt, bland invandrare. Även rasism mellan invandrargrupper kom på tal och en del menade att kristna och muslimer som invandrat inte alltid kommer så bra överens. Detta område bör det kanske forskas mer på inom just rasism? Det kan vara svårt att diskutera hierarki mellan invandrargrupper/minoritetsgrupper utan att hamna i ett vi och dem resonemang. Nedan följer några frågor:

- Hur ser toleransen mellan invandrargrupper ut?
- Finns det en hierarki? Vad baseras den i så fall på?
- Kan du som individ göra något för att främja tolerans bland invandrargrupper?
- Kan samhället göra något?

Olika synsätt på intolerans och rasism i Sverige

Två artiklar publicerades i Dagens Nyheter i samband med projektet Reva (Rättssäkert och effektivt verkställighetsarbete) som diskuterades flitigt i början av 2013. Dessa artiklar kan vara intressanta att titta på vid diskussioner om intolerans.

Den första texten som är skriven av Jonas Hassen Khemiri publicerades den 13 mars 2013 i Dagens Nyheter: <http://www.dn.se/kultur-noje/basta-beatrice-ask>

Den andra texten är ett svar på Khemiris text och är skriven av Jasenko Selimovic. Publicerad den 27 mars 2013 i Dagens Nyheter: <http://www.dn.se/kultur-noje/debatt-essa/jonas-min-van>

Bilaga 1:

Om förbundet Humanisterna & projektet

Kan vi prata om det här?

– Samtal om rasism och intolerans

Humanisterna, som bildades 1979, är en partipolitiskt obunden opinionsbildande organisation för människor med en humanistisk livsåskådning, det vill säga de som förespråkar ett sekulärt och pluralistiskt samhälle präglad av respekt, omtanke, rättvisa, solidaritet och ansvar. Våra medlemmar vill verka för ett samhälle där alla människor har rätt att leva sina liv hur de vill, så länge de inte inkräktar på andras liv och frihet. Humanisternas arbete sätter människan i centrum och tar sin utgångspunkt i medkänsla, rationalitet och vetenskap. Våra centrala värden är respekt för individens integritet, frihet och jämställdhet liksom hävdande av principerna bakom demokrati och de mänskliga rättigheterna.

Kan vi prata om det här? – Samtal om rasism och intolerans är ett projekt som tar sig an frågor om rasism och intolerans på ett annorlunda sätt. Projektet syftar till att få lärare och elever i gymnasiet att diskutera sådant som i dagens Sverige är mycket känsloladdat. Vad kan sägas, vad kan uttryckas, vilka åsikter är det okej att förmedla? Grunden för arbetet med denna manual är samtalet och dess förmåga att utveckla och skapa förutsättningar för att förändra ett samhälle. I samtalet om rasism och intolerans mellan lärare och elever sker utvecklingen, där stöts tankar och åsikter mot varandra vilket både möjliggör förståelse och nya perspektiv.

Manualen riktar sig i första hand till lärare i gymnasieskolan. Tanken är att lärare ska få stöd av manualen och syftet med denna manual är att inspirera till samtal bortom det konventionella, samtal som är tillåtande för alla åsikter och som utmanar eleverna i sina tankegångar. Ett samtal som uppmanar till argumentation för sina ståndpunkter och som höjer taket för vad som får sägas. Manualen ska uppmuntra till diskussion, för det är först då som åsikter kan mötas och utmanas. I förlängningen kan detta leda till mer respekt för de mänskliga rättigheterna. Samtalet handlar också om att bättre förstå dagens ungdom och deras förhållande till begrepp som rasism och intolerans. En lärare eller en inbjuden person som leder dessa samtal kan skapa trygghet för diskussion och reflektion utifrån nya synvinklar och arbetssätt. Att inte själv som elev behöva lyfta fram känsliga eller värdeladdade frågor utan att ha en moderator som styr samtalet möjliggör just detta.

Vi tror att det är möjligt att påverka dagens ungdom – morgondagens vuxna och beslutsfattare. Genom att fundera över sin situation och att bryta invanda mönster skapas förutsättningar för ett mer öppet och tolerant samhälle. Att stödja ungdomar till att ha egna åsikter och att våga diskutera dessa kommer att påverka samhällsutvecklingen positivt. Att ungdomar också reflekterar över andras situation och att de försöker förstå eller tolerera denna är ett oundvikligt krav för att Sverige ska kunna fortsätta vara ett öppet samhälle. Ingen ska känna sig osäker på grund av sin hudfärg, läggning eller övertygelse.

Projektets fokus

Bakgrunden till projektet är tydligt definierade kunskapsluckor som i mer eller mindre grova drag utgörs av följande teman; *kulturrelativism, gränsdragningar, grupperspektiv kontra individperspektiv och tolerans kontra intolerans*. Dessa teman lyser med sin frånvaro i det material om ämnet intolerans och rasism som redan finns att tillgå och som riktar sig mot ungdomar och lärare. Humanisterna har även i vårt opinions- och folkbildande arbetet kring de mänskliga rättigheterna sett stor kunskapsbrist vad gäller dessa områdens betydelse för bland annat debatten om rasism och intolerans i samhället. Vi vill därför lyfta detta till diskussion på ett så konstruktivt och intresseväckande sätt som möjligt inom ramen för projektet. Ambitionen är att täcka in problemområden som kan tyckas obekväma att diskutera men som är oerhört viktiga för att kunna ta ett större grepp kring de mänskliga rättigheterna.

Intolerans och rasism är dock områden som relativt länge har varit föremål för projekt som riktar sig till ungdomar. Forum för Levande Historia har exempelvis på uppdrag av regeringen utformat ett gediget webbaserat material som riktar sig till skolungdomar och lärare. Rädda Barnen har publicerat "Det måste vara någonting annat", en studie om ungas upplevelser av rasism i vardagen. Röda Korsets ungdomsförbund har arbetat fram "Värsta fördomen" som är ett dialogforum som syftar till att skapa en digital mötesplats där unga kan reflektera och diskutera sina värderingar och fördomar med fokus på etnicitet. Brottsförebyggande rådet har kartlagt intoleransen bland ungdomar i Sverige och Skolinspektionen har 2009 kvalitetsgranskat skolors arbete vid trakasserier och kränkande behandling vilken konstaterar att elever bör involveras mer i värdegrundsarbetet och att deras kunskaper och erfarenheter bör tas tillvara. Det finns mycket gjort på området, mycket som är bra. Rasism och intolerans är viktiga ämnen att arbeta med.

Vad detta projekt ämnar göra är att ta diskussionen kring rasism och intolerans lite längre. Manualen styr in diskussionen på områden som länge stått outforskade i ungdomsvärlden och i skolan, kanske för rädslan att provocera, kanske för rädslan att ett problematiserande av två accepterade begrepp skulle leda till mer intolerans? Vi menar att denna rädsla är befogad. För att verkligen cementera de mänskliga rättigheterna i skolans verksamhet måste alla sidor och konsekvenser av ett visst tänkande vädras i diskussionerna. Att verkligen få tänka igenom varför man tycker som man gör och vad ens tanktegångar kan leda till i praktiken är ett oerhört viktigt led i arbetet mot rasism och intolerans både i skolan och i samhället i stort. Vi menar att kulturrelativismen, den snäva definitionen av rasism och intolerans samt frånvaron av en djup gränsdragningsdiskussion hindrar de mänskliga rättigheterna från att bli universella i praktiken.

De teman som vi har valt ut är tänkta att inspirera till nya spännande och utmanande diskussioner som projektet vill få till stånd i klassrummet mellan elever, bland lärare och i förlängningen över generations- och samhällsgränser. Först när vi vet varför vi tycker och tänker som vi gör, först när vi kan argumentera kring våra ståndpunkter, först då kan vi få till en givande dialog. En dialog som har potential att leda till konstruktiva handlingar för att motverka rasismen och intoleransen i vårt samhälle.

Bilaga 3:

Kulturrelativism

FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna gör anspråk på att vara universella, det vill säga att rättigheterna i konventionen ska gälla för alla människor i hela världen. Detta har dock kritiserats från olika håll. Bland annat med just kulturrelativistiska argument. Det har exempelvis hävdats att de mänskliga rättigheterna framförallt ger uttryck för västerländska värderingar. Amerikanska antropologer motsatte sig tanken på universella värderingar innan de antogs 1948. De menade att allt måste ses i sitt kulturella sammanhang. En del länder var dessutom kritiska till vad som sägs om religionsfrihet och äktenskap.

Kulturrelativism beskrivs av Nationalencyklopedin som en "term som inom antropologin används för att beteckna både en moralisk attityd och ett forskningsmetodologiskt förhållningssätt till främmande kulturers sedvänjor och tankemönster". Kulturrelativismen menar att de mänskliga rättigheterna (så som de är formulerade i den allmänna deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna antagna av FN 1948) gäller de kulturer i världen som godtar dem och inte nödvändigtvis alla. Enligt det kulturrelativistiska perspektivet så är det svårt att säga att vissa kulturers värderingar är bättre än andras. Ett tydligt exempel på ett kulturrelativistiskt perspektiv är följande citat hämtat från socialstyrelsens rapport om omskärelse från 2007:

Det kan finnas en intressekonflikt mellan barnets självbestämmande och föräldrarnas tro och övertygelse. Det är dock en värderingsfråga. Den här konflikten är beskriven utifrån västeuropeisk eller kristen diskurs. För grupperna judar och muslimer finns det inte någon sådan intressekonflikt. Det är i barnets intresse att bli en del av familjens tro och tradition. (s.28)

Vidare innebär ett kulturrelativistiskt perspektiv att bara de som tillhör gruppen kan kritisera den och dess handlingar, all utomstående kritik är således ovälkommen. Motsatsen till kulturrelativism är universalism. Med en universalistisk utgångspunkt menas att de mänskliga rättigheterna gäller alla människor oavsett kultur, etnicitet och geografisk hemvist. Citatet ovan från Socialstyrelsens rapport skulle, om rapporten hade ett universalistiskt perspektiv, kunna se ut så här:

Det kan finnas en intressekonflikt mellan barnets självbestämmande och föräldrarnas tro och övertygelse. Barn kan motsätta sig sina föräldrars tro och livsval oavsett vilken kultur de växer upp i. Det finns vissa rättigheter som är kulturöverskridande; man får helt enkelt inte göra vad som helst i kulturers namn.

Barnkonventionen

(kort version)

- 1) Ett barn är varje människa under 18 år.
- 2) Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- 3) Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn.
- 4) Staten ska vidta alla lämpliga åtgärder för att genomföra konventionen. När det gäller barnets ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ska staten utnyttja det yttersta av sina resurser. Där så behövs ska man samarbeta internationellt.
- 5) Barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling och ska vägleda barnet då han/hon utövar sina rättigheter.
- 6) Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.
- 7) Varje barn har rätt till ett namn och en nationalitet. Barnet har rätt, så långt det är möjligt, att få veta vilka föräldrarna är och bli omvårdad av dem.
- 8) Varje barn har rätt att behålla sin identitet.
- 9) Ett barn ska inte skiljas från föräldrarna mot deras vilja, utom när det är för barnets bästa. Barn som är skilt från föräldrarna har rätt att träffa dem regelbundet.
- 10) Ansökningar från familjer som vill återförenas över statsgränser ska behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt.
- 11) Staten ska bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.
- 12) Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör henne/honom. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.
- 13–15) Varje barns rätt till yttrandefrihet, tankefrihet, religionsfrihet och föreningsfrihet ska respekteras.
- 16) Varje barns rätt till privatliv ska respekteras.
- 17) Staten ska ta ansvar för massmediers roll när det gäller varje barns tillgång till information.
- 18) Båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling.
- 19) Varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet.
- 20) Ett barn som berövats sin familjemiljö har rätt till alternativ omvårdnad.
- 21) Vid adoption ska staten säkerställa att barnets bästa främst beaktas.
- 22) Ett flyktingbarn har rätt till skydd och hjälp.
- 23) Ett barn med funktionshinder har rätt till fullvärdigt och anständigt liv som möjliggör ett aktivt deltagande i samhället.
- 24) Varje barn har rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas.
- 25) Staten ska göra regelbunden översyn av situationen för ett barn som är omhändertaget av myndigheterna.
- 26) Varje barn har rätt till social trygghet.
- 27) Varje barn har rätt till skälig levnadsstandard.

- 28) Varje barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara gratis.
- 29) Undervisningen ska syfta till att utveckla barnets fulla möjligheter och respekt för mänskliga rättigheter.
- 30) Ett barn som tillhör en minoritet eller ursprungsbefolkning har rätt till sitt språk, sin kultur och religion.
- 31) Varje barn har rätt till lek, vila och fritid.
- 32) Varje barn har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande och arbete som skadar barnet eller hindrar hans/hennes skolgång
- 33) Varje barn har rätt att skyddas mot droger.
- 34) Varje barn har rätt att skyddas mot sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.
- 35) Staten ska bekämpa handel med barn.
- 36) Varje barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande.
- 37) Inget barn får utsättas för tortyr, annan grym behandling eller bestraffning eller dödsstraff. Frihetsberövande av ett barn ska ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.
- 38) Inget barn får användas som soldat.
- 39) Ett barn som utsatts för övergrepp eller utnyttjande har rätt till rehabilitering och social återanpassning.
- 40) Ett barn som är anklagat för brott eller blivit dömt för en straffbar handling har rätt att behandlas respektfullt och rättssäkert.
- 41) Om det finns bestämmelser som går längre än innehållet i barnkonventionen, gäller de bestämmelserna i stället.
- 42) Staten ska göra konventionens innehåll känt bland vuxna och barn.
- 43–45) FN:s kommitté för barnets rättigheter övervakar och granskar att staterna följer barnkonventionen genom en särskild rapporteringsprocess.
- 46–54) En stat blir bunden av barnkonventionen genom att ratificera den.

(Hämtad från UNICEF:s hemsida: <http://unicef.se/barnkonventionen>)

Vill ni komma i kontakt med Humanisterna med anledning av manualen och vårt arbete med barnrättsfrågor? Kontakta gärna Emilia Ericson på: emilia.ericson@humanisterna.se

Vill ni komma i kontakt med Humanisterna med anledning av manualen och vårt arbete med barnrättsfrågor? Kontakta gärna Emilia Ericson på: emilia.ericson@humanisterna.se

info@humanisterna.se www.humanisterna.se